

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"דבר אל אהרן אחיד ואל יבא בכל עת אל הקדש" (ויקרא ט"ז, ב')

(ב) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיד ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת, אל פני הכפרת אשר על הארץ ולא ימות כי בעון ארצה על הכפרת. (ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה. (ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת, ואיל אחד לעלה. (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. (יג) ונתן את הקטרת על האש לפני ה', וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות. (כב) ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה, ושלח את השעיר במדבר. (כט) והיתה לכם לחקת עולם, בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם. (לד) והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה, ויעש כאשר צוה ה' את משה.

הקדמה

לאחר מות שני בני אהרן, ה' אומר למשה שידבר אל אהרן, שלא יבא בכל עת אל הקדש בכדי שלא ימות. ולאחר מכן הוא מוסר לו את פרטי התנאים, מתי הוא כן יוכל לבא אל הקדש ובאילו תנאים, ותנאים אלו מפורטים בעשרים וששה פסוקים מפסוק ג' ועד פסוק כ"ח. פרטים אלו כוללים את קרבנות אהרן ואת קרבנות העם, ואת שני השעירים, והבאת הקטרת אל תוך קדש הקדשים, פרטים המוכרים לנו מסדר עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים.

שאלה מרכזית

בקריאת ציווי זה של ה' עולה תמיהה, כי בתחילה נאמר - 'ואל יבא בכל עת אל הקדש', ומשמע, שלא יבא בכל עת, אך יש זמנים שיכול לבא, והתורה אומרת: "בזאת יבא אהרן אל הקדש", ולאחר מכן מביאה את כל הפרטים שאם יתמלאו יוכל אהרן לבא אל הקדש. ולמרות שפרטים אלו תואמים את הפרטים שאנו מכירים מכניסתו של הכהן הגדול אל קדש הקדשים ביום הכפורים, אך בכל הפסוקים הללו כלל לא מוזכר יום הכפורים. ולכן, נראה בפשטות, שאהרן יוכל לבא אל הקדש בכל עת שירצה, ובתנאי שיתמלאו התנאים הרשומים, ולאו דווקא ביום הכיפורים.

והנה, רק לאחר עשרים וששה פסוקים בפסוק כ"ט מוזכר יום הכפורים - 'והיתה לכם לחקת עולם, בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו'. ויש להבין את משמעות הפסוק הזה, האם בא לומר, שרק ביום הכיפורים יוכל אהרן לבא אל הקדש פנימה? כי אם מתבונן בפסוק זה נמצא, שאינו מזכיר כלל את כניסתו של הכהן הגדול לקדש הקדשים אלא רק את התענית ואת השביתה ממלאכה. ואף שבפסוקים ל' - ל"ג, מדובר על כך שהכהן הגדול בפעולתו מכפר על המקדש ועל המזבח ועל הכהנים ועל כל העם, אך לא מוזכר ענין כניסתו לקדש הקדשים ביום הכיפורים.

ואולי, ניתן ללמוד, שרק ביום הכיפורים יוכל אהרן לבא אל הקדש, מהפסוק האחרון בפסוק ל"ד שנאמר בו: "והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה". מהדגשת המילה - 'זאת', ניתן להבין, שכל הנאמר לעיל יעשה רק - 'אחת בשנה' ככתוב בסוף הפסוק.

ואם זו כוונת הפסוק האחרון, הרי תתעורר התמיהה, שלכאורה הפסוק האחרון סותר את הפסוק הראשון שבו נאמר - 'ואל יבא בכל עת אל הקדש', שממש משמע שיכול לבא אל הקדש יותר מפעם בשנה, ובתנאי שיתמלאו התנאים הרשומים.

בגלל שהדברים אינם מפורשים בצורה חד משמעית בפסוקים, לכן נראה דעות שונות במפרשים, כאשר לדעת רוב הפרשנים, אהרן יכול לבא לקדש הקדשים רק ביום הכיפורים, וחלקם מתלבטים כיצד בכל זאת להסביר את הפסוק הראשון, שממנו משמע לכאורה, שלא יבא בכל עת, אך יכול לבא בעתים נוספים מלבד מאשר ביום הכיפורים.

רק ביום הכיפורים

דעת 'רש"י': "כי בענן אראה - כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביום כ"כ".

ויש להבין, שמדברי 'רש"י' משמע, שלכאורה ישנה סתירה בין הבנת הפסוקים על דרך הפשט לבין דרך הדרש, ומשאיר את העניין ללא הכרעה, וא"כ אין לנו הבנה ברורה בציווי ה'.

ואולי, כוונת דבריו היא, שמצד הפשט יש להבין שאהרן יוכל לבא אל הקדש כרצונו רק שלא ירגיל עצמו לעתים קרובות. אך מפני שחז"ל דרשו, שיוכל לבא רק ביום הכיפורים, לכן 'רש"י' מקבל את הבנת חז"ל. ודבר זה מוכח מפירושו לפסוק ג' בו הוא מסביר את הפסוק על פי דרך הדרש: "בזאת יבא אהרן וגו' - ואף זו לא בכל עת כי אם ביום כ"כ כמו שמפורש בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחודש".

ורמב"ן אומר זאת במפורש: "וטעם בכל עת - בעבור שכבר הזכיר יום הכיפורים, שאמר (שמות ל') וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה, אמר בבא לא יבא בשום עת אל הקדש רק בזאת, כלומר ביום אשר יקריב הקרבנות האלה לכפורים, ואחרי כן יפרש בפרשה במה יכנס כמו שאמר (פסוק יב) והביא מבית לפרוכת, ויפרש היום שיהיה בעשור לחדש השביעי (פסוק כט), ויחזור ויאמר כי יהיה אחת בשנה (פסוק לד)".

בין אלו שסוברים שהכהן הגדול היה יכול להיכנס רק ביום הכיפורים אך, מתלבטים בהבנת הפסוק - 'ואל יבא בכל עת אל הקדש', נביא דברי 'חתם סופר': "ואל יבוא בכל עת וגו' כי בענן אראה פירש"י ורמב"ן בענן של קטרת, ולכאורה אין זה מענין הקרא - 'אל יבוא בכל עת' אלא בענן הקטרת, ה"ל אלא בעשור לחדש דהוא מקביל אל בכל עת". ולכן מסביר את כוונת הפסוק, שגם ביום שמותר לו לבא, אינו יכול לבא בכל עת, אלא רק כל זמן שהמחתה בפנים וענן הקטרת עולה.

ולכאורה קשה שא"כ, בכל יום יעלה קטורת ויכנס, ולכן אומר - ואין לומר א"כ בכל יום יקטיר קטרת ויכנס. כי כניסתו הראשונה אסורה, שהרי בכניסתו הראשונה עדיין לא העלה קטורת אלא לאחר שכבר נמצא בפנים. ורק ביום הכיפורים היה מותר לו להיכנס בכדי להקטיר בפנים, ולכן בכל עת שהמחתה בפנים ומעלה קטורת מותר לו להיכנס, ולכן בזמן זה יוכל להיכנס גם בשביל להוציא את המחתה.

וקצת קשה על דבריו, כי מניין שרק ביום הכיפורים הותר לו להיכנס כניסה ראשונה ללא ענן הקטרת, ורק בפנים יעלה את הענן, הרי אם נסביר שכוונת הפסוק - 'ואל יבא בכל עת אל הקדש' אלא רק בענן הקטרת, אז בכל פעם הכניסה הראשונה מותרת בשביל שיעלה בפנים את ענן הקטרת.

בכל עת שירצה

אך **ב'מדרש רבה'** (ויקרא פרשה כא פסקה ז') מובאת דעה שאהרון יכול להיכנס בכל עת שירצה אם ימלא את התנאים הנדרשים : "א"ר יהודה ברבי סימון צער גדול היה לו למשה בדבר זה. אמר אוי לי שמא נדחף אהרן אחי ממחיצתו בכל עת... אמר הקדוש ברוך הוא למשה - לא כשם שאתה סבור לא עת לשעה ולא עת ליום ולא עת לשנה ולא עת לל"ב שנה ולא עת לשבעים שנה ולא עת לעולם, **אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה**".

ורעיון זה מופיע גם ב'**מדרש רבה'** (שמות פרשה לח פסקה ח') : "ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר משל לבן מלכים שהיה פדגוגו נכנס אצלו ללמד סניגוריא על בנו, והיה מתיירא מן העומדים עליו שמא יפגע בו. מה עשה המלך הלביושו פורפירא שלו שיהיו רואין אותו ומתייראין ממנו. כך **אהרן היה נכנס בכל שעה לבית קדשי הקדשים** ואלולי זכיות הרבה שהיו נכנסות עמו ומסייעות אותו לא היה יכול להכנס. למה שהיו מלאכי השרת שם, מה עשה לו הקב"ה נתן לו מדמות לבושי הקודש...".

רעיון מרכזי

לפי פשט הדברים, כפי שהעלינו לעיל, נראה שניתן לפשר בין הפסוקים ולומר, שאהרון יוכל לבא בכל פעם, באם ימלא את התנאים הדרושים, וכמו שמפורש ב'**מדרש רבה'**, אך גם זאת לא יעשה בכל עת אלא רק מפעם לפעם, וכמו שמובן מפסוק ב'. והפסוק האחרון בא ללמד, שכל יחשוב אהרון, שיכולה לעבור גם תקופה ארוכה של למעלה משנה מכניסה אחת לשנייה, שהרי הדבר נתון להחלטתו, **אלא שפעם אחת בשנה חייב לעשות זאת**, וזאת יעשה **ביום הכיפורים**, כי עם ישראל צריכים כפרה לפחות פעם אחת בשנה.

גם **הגר"א** בספר **'קול אליהו'** הולך בדרך זו, ומסביר את הסתירה בין הפסוקים בדרך אחרת. הוא סובר על סמך מדרש זה, שאהרון הכהן היה יכול לבא לקדש הקדשים בכל עת שירצה בתנאי שימלא את התנאים הרשומים. ומה שכתוב בסוף הפרשה שיעשו זאת רק אחת בשנה ביום הכיפורים זה נאמר על שאר כהנים גדולים שאחריו : **"והשתא לפי"ז מתוק מאד פשט הפרשה**, שבכל הפרשה לא נזכר רק אהרן... עד שנאמר והיתה לכם **לחקת עולם** וגוי' בעשור לחדש וגוי' (שם טז. כט) וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר **ימלא את ידיו לכהן** (שם טז. לב), וז"ש בסוף הפרשה והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה (שם טז. לד), ר"ל לכם דייקא **אחת בשנה אבל לא לאהרן שהיה מותר לו ליכנס בסדר הזה כל השנה**, אלא **רק לדורות ה' פעם אחת בשנה לכפר ביום כ"כ**".

'ר' דוד שפרבר' בספרו **'מכתם לדוד'** מביא חיזוק לדברי **הגר"א** מרעיון שמביא **'ספורנו'** בפרשת **'אמור'** (ויקרא כ"ד ג') : "יערוך אותו אהרן. אף על פי שהיתה הדלקת הנרות וכן קטרת התמיד כשרה בכהן הדיוט לדורות כפי מה שקבלו ז"ל. מכל מקום נאמר בשניהם אהרן, כי אמנם כל ימי המדבר היה ענין המשכן בכל יום כעניינו לדורות ביום הכפורים".

וכן דעת בעל **'העמק דבר'** : "דבר אל אהרן אחיך. כבר נדרש בת"כ דה"ה בניו וכהנים הדיוטים באזהרה זו, וא"כ למאי כתיב אל אהרן ולא כתיב בפירוש אל אהרן ובניו. אלא ע"כ נאמרה **פ' זו ביחוד לאהרן וכדאי' ברבה בפ' זו**. **שאהרן היה רשאי ליכנס בכל יום אל הקודש** רק **שיהא בהכנה זו**. שהרי לא נזכר יוה"כ בכל הענין עד אח"כ. משא"כ בניו לא הותרו אלא ביום כ"כ".

"כי בענן אראה על הכפרת"

השאלה המרכזית קשורה לשאלה נוספת : **"כי בענן אראה על הכפרת"** - על איזה ענן הכוונה, ומדוע - **'אראה'** בעתיד ולא בהווה. האם הכוונה לענן שבו ה' מתגלה באופן קבוע בקדש הקדשים, או לענן הקטורת שאותו מכניס אהרון הכהן בכניסתו לקדש הקדשים.

ענן הקטורת - בפשטות, מהלשון - **'אראה'** בזמן עתיד, נראה שהכוונה לענן הקטורת שיכניס הכהן הגדול, וזה יהיה בעתיד כשיכנס. וכן אומר **'רמב"ן'** : "וזה טעם כי בענן אראה על הכפרת, שלא יכנס רק בקטרת שיעלה עננו שם, כמו שאמר וכסה ענן הקטרת את הכפרת".

הענן הקבוע שעל הכפורת - אך **'אונקלוס'** מתרגם : **"ארי בעננא אנא מתגלי על בית כפרתא"**, ומשתמש בפועל בזמן הווה, ומשמע שהכוונה לענן שנמצא באופן קבוע בקדש הקדשים. ובצורה יותר מפורשת מובא בתרגום **'יונתן'** : **"ארום בענני איקרי שכינתי מתגלי על בית כפורי"**, שכבוד השכינה מתגלה בענן ה' על הכפורת.

ולדעת **'רש"י'** הדבר תלוי בשני הדרכים הפשט או הדרש, לפי הפשט הכוונה שה' נראה שם תמיד עם עמוד הענן, ולפי דרך זו צריך להסביר מדוע נאמר - **'אראה'** בלשון עתיד, ולפי הדרש הכוונה לענן הקטורת ביום הכיפורים, ומובן למה נאמר בעתיד.

'אבן עזרא' מביא בתחילת דבריו, כפי מה שהבאנו לעיל בהבנת פשט הפסוק, ורק אח"כ מביא בשם **'יש אומרים'** את דעת התרגומים : **"כי בענן - הטעם שלא יכנס כי אם בקטרת שיעשה ענן ולא יראה הכבוד פן ימות. והנה טעמו לא אהיה נראה אליו כי אם בענן. ויש אומרים כי פירוש כי בענן בעבור כי אני דר בענן על הכפורת כטעם ה' אמר לשכון בערפלי"**.

ונראה לומר, שהמשמעות לענין המרכזי שלנו תהיה, שאם הכוונה שה' מתגלה באופן קבוע בענן שנמצא בקדש הקדשים, אז זו יותר סיבה לצוות על אהרון שלא ירגיל עצמו לבא בכל עת אל הקדש. אך אם הכוונה לענן הקטורת שיעלה אהרון בפנים, אז אין הגבלה על מספר כניסותיו, אלא רק שיכנס בתנאי שיעלה את ענן הקטורת.

"ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך" - הציווי הוא לאהרון, האם למשה היה מותר לבא בכל עת? **וב'ספרא'** (אחרי מות פרשת א') מובא : **"אחיך באל יבוא ואין משה בל יבוא"**. **ונראה לומר**, שרק אהרון היה צריך לבא בענן הקטורת, כי לא היה יכול לראות את השכינה ששרתה בקדש הקדשים, אך משה שהיה רואה באספקלריה המאירה, לא היה צריך לבא בענן הקטורת, אלא היה יכול להסתפק בענן השכינה ששכן שם. וכן אומר **'רמב"ן'** : **"ו"טעם אחיך שתזהירונו, כי אחיך הוא, ואע"פ שאתה אינך בל יבא, אהרן אחיך בל יבא"**.

ונראה לומר, שניתן לדייק מכאן, כפי שהעלינו ברעיון המרכזי, שכמו שמשה יכול לבא בכל עת אל הקדש, ואין הכוונה רק ליום הכיפורים אלא מתי שרוצה, ובלי התנאים המפורטים, כך לגבי אהרון שנאמר בו שלא יבא בכל עת אל הקדש, גם אין הכוונה רק ביום הכיפורים אלא בכל עת שירצה אך בתנאי שימלא את התנאים הנדרשים.

לע"נ הנרצחים והחללים, לרפואת כל הפצועים, להחזרת כל החטופים, ולהצלחת צה"ל וכל עם ישראל, בעזרת ה' תשועת ה' כהרף עין. ביחד ננצח.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ : ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל. ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'. ולע"נ אחי היקר ר' גרשון מאיר אינגבר ז"ל שנלב"ע בחוה"מ פסח תשפ"ה

עברנו ללמוד בבית הכנסת 'קהל חסידים'. ניתן להאזיין גם דרך הזום, וגם דרך הטלפון, לפרטים נא לפנות למייל למטה.

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת פסחים. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות לטלפון – 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת – Ingber@bezeqint.net